

Біленко Т. Г.,*кандидат філологічних наук,**доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки
гуманітарного факультету**Національного університету «Запорізька політехніка»**<https://orcid.org/0000-0001-7187-9479>***Миронюк Л. В.,***старший викладач кафедри українознавства та загальної мовної підготовки
гуманітарного факультету**Національного університету «Запорізька політехніка»**<https://orcid.org/0000-0001-8356-4431>*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ТРАНСПОРТНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті проаналізовано інтернаціональні лексеми й терміноелементи, що активно функціонують у термінології транспортних технологій. Актуальність роботи зумовлена тим, що інтернаціоналізація термінологічних систем є важливим напрямом сучасних лінгвістичних досліджень. Науковці значну увагу приділяють аналізу інтернаціоналізмів у термінології різних галузей знань, зокрема авіації, права, менеджменту, економіки, маркетингу, обчислювальної техніки, та військової справи тощо. Проте інтернаціоналізми української термінології транспортних технологій ще потребують комплексних наукових студій. Мета дослідження полягає у визначенні структурних особливостей інтернаціоналізмів і шляхів їх проникнення до української термінології транспортних технологій. Для її досягнення проаналізовано поняття «інтернаціоналізм», досліджено походження й структурні особливості інтернаціоналізмів та з'ясовано шляхи потрапляння їх до української транспортної термінології. Теоретичну основу дослідження становлять праці закордонних і вітчизняних мовознавців, присвячені вивченню інтернаціоналізмів, їхніх семантичних і структурних особливостей, шляхів проникнення до різних мов, процесів адаптації та функціонування в професійному й науковому мовленні. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні методів, зокрема суцільної вибірки, аналізу й синтезу, описового, структурно-семантичного та класифікаційного, які забезпечили комплексне вивчення мовних особливостей, значення, способів творення та тематичної диференціації досліджуваних лексем. Емпіричну базу становлять 68 інтернаціоналізмів, зафіксованих у лексикографічних джерелах та фахових публікаціях; у статті проаналізовано найбільш показові з них. Установлено, що значну частину термінології транспортних технологій становлять інтернаціоналізми, які забезпечують точність понятійного апарату та відповідають потребам міжнародної професійної й наукової комунікації. В українській мові вони функціонують у транслітерованому або адаптованому вигляді; переважна частина досліджуваних термінів і терміноелементів має латинське та грецьке походження, простежено їхнє графічне оформлення й значеннєве освоєння. Перспективи подальших досліджень пов'язані з розширенням корпусу термінів-інтернаціоналізмів і поглибленим вивченням особливостей їх творення та функціонування в різних галузе-

вих терміносистемах української мови, особливо тих, що нині активно розвиваються.

Ключові слова: інтернаціоналізм, інтернаціональні терміноелементи, лексема, термін-інтернаціоналізм, термінологія транспортних технологій.

Постановка проблеми. Взаємодія функціональних мов, зокрема української, зумовлює історичні зміни їхнього лексичного складу. Унаслідок світової глобалізації ця тенденція нині активно розвивається, що сприяє появі лексичних запозичень із ознаками лінгвістичної та позалінгвістичної спорідненості. Самостійні лексичні одиниці та інтернаціональні елементи в поєднанні з національними активно залучаються до наукового спілкування й сучасних галузевих термінологій, поповнюючи національні терміносистеми. Тож різні аспекти їх вивчення наразі актуальні в сучасній лінгвістиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У закордонному й вітчизняному мовознавстві простежуються тенденції диференціювання інтернаціоналізмів, визначення їх семантичних і структурних типів та розроблення критеріїв виокремлення з лексичних прошарків, вивчення шляхів потрапляння в ту чи ту мову, специфіки адаптації в різностильових контекстах й залучення до професійного та наукового мовлення, зокрема в працях таких науковців, як В. Акуленко, І. Білодід, П. Браун, П. Векслер, Е. Есенова, Л. Кислюк, Т. Кияк, І. Кочан, В. Михайленко, А. Петраллі, Л. Фенюк та ін. Інтернаціоналізація термінологічних систем є однією з актуальних проблем, які сьогодні висвітлюють лінгвісти. Наприклад, інтернаціоналізми, що функціонують в англomовній термінології авіаційної галузі аналізували І. Усова [1], юридичної – Т. Чаюк [2]; у німецькій фаховій мові архітектури та дизайну – Є. Пинтюк [3]. Продуктивними є студії інтернаціоналізації української термінології, зокрема Л. Козловська [4] досліджувала терміни-інтернаціоналізми, що вживаються в менеджменті, І. та Ю. Ментинські [5] – у вебдизайні, Л. Миронюк [6], А. Олійник [7], Г. Чорновол [8] – у галузі економіки; лінгвістичні терміни розділу української морфології вивчала І. Ярошевич [9]. О. Соколькова зауважила активне поширення інтернаціоналізмів у молодих наукових галузях (маркетинг, обчислювальна техніка, екологія тощо)

[10]. Л. Фенюк проаналізувала на прикладі трьох мов (англійська, французька, українська) лексико-семантичні зміни під час запозичення інтернаціоналізмів військової термінології [11], Т. Біленко та Т. Катиш [12] розкрили роль інтернаціональної лексики в терміносистемі інформаційних технологій та інформаційної безпеки. Попри значну увагу мовознавців до інтернаціоналізації різних напрямків фахового мовлення, інтернаціоналізми, що становлять вагомий частку української термінології транспортних технологій, ще не були предметом наукових студій і наразі потребують різноаспектного докладного вивчення.

Мета нашого дослідження полягає у визначенні структурних особливостей інтернаціоналізмів та з'ясуванні шляхів їх потрапляння в українську термінологію галузі транспортних технологій. Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань: проаналізувати поняття інтернаціоналізм як лінгвістичне явище; визначити структурні особливості та способи творення термінів-інтернаціоналізмів, що вживаються в галузі транспортних технологій; з'ясувати шляхи їх потрапляння до української термінології транспортних технологій.

Методологія дослідження. У роботі використано метод суцільної вибірки інтернаціоналізмів із термінологічних словників, аналізу і синтезу під час роботи з теоретичною літературою; описовий метод для характеристики мовних особливостей термінів, структурно-семантичний і класифікаційний аналіз для поділу на групи.

Виклад основного матеріалу. Попри те, що нині ще немає однозначного тлумачення поняття «інтернаціоналізм», більшість українських дослідників, серед яких Т. Біленко [13, 14], А. Д'яков [15], Н. Краснопольська, [16] Л. Фенюк [17] й інші, розглядають інтернаціоналізми, відповідно до концепції В. Акуленка [18], як лексеми, що зафіксовані в чотирьох або більше мовах та належать до трьох і більше мовних сімей; називають поняття схожі за умотивованістю, семантикою, вимовою, написанням. Тож у нашій роботі дотримувалися цих критеріїв, добираючи терміни-інтернаціоналізми галузі транспортних технологій із лексикографічних джерел та фахових публікацій. Наведемо приклади лексем, що вживаються у терміносистемах української, англійської, німецької, польської мов відповідно: *логістика* – *logistics* – *logistik* – *logistyka*; *контейнер* – *container* *Container* – *kontener*; *сигнал* – *signal* – *Signal* – *sygnał*; *схема* – *scheme* – *Schema* – *schemat*. Як бачимо, у чотирьох мовах вони зберігають високий ступінь графічної, фонетичної та семантичної тотожності. Загалом емпіричну базу склали 68 інтернаціоналізмів, з них найбільш показові подані у цій статті.

На нашу думку, досліджувані інтернаціональні лексеми галузі транспортних технологій можна розподілити на дві групи: 1) запозичені українською мовою без особливих змін (лише в українській транслітерації), як-от: *амортизація*, *навігація*, *логістика*, *транспорт*, *транзит*, *сертифікація*; 2) такі, що пристосовуючись до граматичних особливостей української, отримали національну афіксацію, наприклад: *транспорт*ування, *баластування*, *трасування*, *ієрархічність*, *навігаційний*, *експлуатаційний*, *інтермодальний*.

Проаналізувавши другу групу термінів-інтернаціоналізмів, простежили способи їх адаптації, серед яких виокремили такі: приєднання до запозичених афіксальних слів українських суфіксів -н-, -ичн-, -ськ-, -ість тощо (*логістичний*, *навігаційний*, *контейнерний*, *диспетчерський*, *резервування*, *сертифікаційний*, *експлуатаційний*, *мобільність*, *інтенсивність*) та префік-

сів пере-, спів- тощо (*перереєстрація*, *співкоординація*); приєднання до національних коренів інтернаціональних елементів, зокрема макро-, мікро-, моно-, транс- та подібних (*макрорівень*, *макромережа*, *мікрорайон* (у транспортному плануванні) *мікроперевезення*, *монорейка*, *транскордонний*); поєднання національного та запозиченого (інтернаціонального) коренів, наприклад: *дорога-дублер* (дорога + дублер (з фр. *doubleur*)), *вагон-рефрижератор* (вагон + рефрижератор (з лат. *refrigerare*)), *потяг-експрес* (потяг + експрес (інтернаціональний елемент)); приєднання міжнародної буквені аббревіатури з українською лексичною основою (*GPS-приймач*, *QR-квиток*, *ГІС-карта*, *САМ-повідомлення*). Тож у процесі термінотворення інтернаціональні морфеми пристосовувались до граматичної структури української мови, зазнавши в межах терміносистеми галузі транспортних технологій семантичних та граматичних модифікацій.

Відповідно до наших спостережень, переважна частина інтернаціоналізмів, що функціонують в українській термінології транспортних технологій, складається з лексем латинського й грецького походження. Наприклад: з латинської запозичено такі лексеми, як *транзит* – *transitus* (перевезення через територію), *термінал* – *terminalis* (транспортний вузол), *станція* – *statio* (пункт зупинки або обслуговування), *сертифікація* – *certificare* (підтвердження відповідностей); з грецької – *динаміка* – *dynamis* (характеристика руху транспортних засобів), *автоматизація* – *automatos* (виконання процесів без участі людини) тощо. Ці інтернаціоналізми залучені до української термінології транспортних технологій у різний спосіб: 1) безпосередньо з класичних мов; 2) за посередництвом романого-германських мов; 3) за посередництвом слов'янських мов. Зауважили, що більшість із них, що засвідчують етимологічні словники, запозичені українською через романого-германські мови: *інфраструктура* (фр. *infrastructure* від с.-лат. *īnfra* «низько, внизу; під, нижче, пізніше» + *struktūra* «будова, розташування»), *маршрут* (нім. *Marschroute* від фр. *marche* «хід, ходіння» та фр. *route* «шлях», що походить від лат. *rupta* «пробитий шлях»), *резерв* (фр. *réservé* від лат. *reservare* «зберігати»); *ресора* (фр. *ressort* «пружина»), *транспорт* (фр. *transport* від лат. *trānsportāre* «переносити, переправляти»), *транзит* (нім. *Transit*, фр. й англ. *transit*, утворено в італ. *trāsito* від лат. *trānsitus* «проходження, перехід»), *диспетчер* (англ. *dispatcher* від лат. префікса *dis-* та с.-лат. *pacāre* «прив'язувати, зв'язувати»), *контейнер* (англ. *container* від с.-лат. *tenēre* «тримати»), *трейлер* (англ. *trailer* від с.-лат. *trāgula* «сани», *trahere* «тягти»). Запозичення інтернаціоналізмів у термінологію транспортних технологій збагачує лексичний запас мови. Цей процес зумовлений розвитком галузі, розширенням міжнародної комунікації та поглибленням науково-технічних зв'язків між країнами.

Для найменування нових технологічних понять в українській та інших сучасних європейських мовах активно використовуються давньогрецькі й латинські елементи. Науковці зауважують: «Міжнародні терміноелементи легко поєднуються між собою і сприяють подальшому термінотворенню» [19, с. 54]. Мовознавці разом із фахівцями здійснюють термінування понять, добираючи відповідні лексичні форми. Для моделювання термінологічних одиниць у галузі транспортних технологій терміноелементи вживаються з високою продуктивністю та регулярністю. У термінології досліджуваної сфери

часто трапляються такі давньогрецькі елементи: *авто-* – *autos* («сам»), *анти* – *anti* («проти»), *макро-* – *makros* («великий»), *мікро-* – *mikros* («малий»), *моно-* – *monos* («один») теле – *tele* («далеко») й інші, а також латинського походження, як-от: *транс-* – *trans* («через»), *мульти-* – *multus* («багато»), *інтер-* – *inter* («між») тощо. Зокрема, давньогрецький елемент *авто-* в українській термінології транспортних технологій є достатньо продуктивним: він поєднується з українськими морфемами (*автовага*, *автозамок*, *автосполучення*, *автопробіг*, *автопріз*) та іншомовними (*автомобіль*, *автобус*, *автовокзал*, *автобан*, *автомагістраль*, *автомотриса*, *автостоп*). Терміни з греко-латинськими елементами позначають різновиди транспортних засобів, називають явища та процеси, забезпечуючи якісну комунікацію науковців і фахівців. Докладно проаналізувавши досліджуваний матеріал, переконалися в істинності твердженням І. Кочан: «греко-латинські морфеми, які лежать в основі міжнародних терміноелементів, відповідають вимогам точності, короткості й однозначності терміна» [20, с. 13].

Частина інтернаціоналізмів української термінології транспортних технологій запозичена з сучасної англійської мови. Наприклад: *хаб* від англ. *hub* – великий вузол транспортної системи для перерозподілу пасажиропотоків /вантажів; *спредер* від англ. *spreader* – фітінг на піднімальному устаткуванні; *твістлок* від англ. *twistlock* (*twist* – крутити, обертати) та *лок* – замок, замикає – пристрій для закріплення ПТО на транспортних засобах; *роудрейлер* (назва транспортного засобу для руху автодорогами як причіп та залізницею як вагон) від англ. *RoadRailer*; *де Род* – автомобільний шлях, *Рейл* – рейка, тощо.

Історія виникнення й поширення терміна-інтернаціоналізму *роудрейлер*, на нашу думку, є цікавою й водночас типовою щодо формування міжнародних лексем. Попри те, що *роудрейлер* створений не так давно, у 1950-роках, його функційні можливості були затребувані у світі й транспортний засіб швидко потрапив до багатьох країн, що посприяло поширенню й самої назви цієї машини й зумовило засвоєння лексеми різними мовами і, як результат, лінгвісти зафіксували інтернаціоналізм з високим ступенем інтернаціоналізації. Зауважили: терміни-інтернаціоналізми, що походять з англійської мови, запозичені в досліджувану термінологію у зв'язку з процесами глобалізації міжнародних відносин, уніфікацією транспортних та логістичних стандартів; вони вживаються українській транслітерації), в українській транслітерації або адаптовані.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, вагому частку української термінології транспортних технологій становлять інтернаціоналізми, які сприяють якісному забезпеченню понятійного апарату галузі, задовольняючи сучасні потреби міжнародної професійної та наукової комунікації. Вони вживаються в українській транслітерації або адаптованому вигляді, отримавши національну афіксацію. Переважна більшість досліджуваних інтернаціональних лексем та терміноелементів, які з позитивною продуктивністю й регулярністю функціонують у термінології транспортних технологій, латинського й грецького походження. Зважаючи на активізацію різних напрямків міжнародної комунікації та швидкий розвиток новітніх технологій, які потребують називання задля порозуміння між фахівцями, перспективними є, на нашу думку, дослідження семантичних групи термінів-інтернаціоналізмів, поглиблення аналізу специфіки їх творення, вивчення особливостей функціонування та ролі в галузевих терміносистемах

української мови, особливо тих, що нині набирають швидких обертів у розвитку свого понятійного апарату.

Література:

1. Усова І., Хант Г. Запозичення та інтернаціоналізація в процесі формування англійських авіаційних термінів. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). № 2. Ч. 2. С. 249–253.
2. Чаюк Т. Інтернаціональні одиниці англійської юридичної термінології. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31. Т. 2. С. 294–298.
3. Пинтук, Є. Етимологічні характеристики інтернаціоналізмів і термінів іншомовного походження німецької фахової мови архітектури та будівництва. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1, вип. 17. С. 162–166.
4. Козловська Л., Краснопольська Н. Інтернаціоналізми в українській термінології менеджменту. *Культура слова*. 2020. Вип. 92. С. 216–229.
5. Ментинська І., Ментинська Ю. Терміни веб-дизайну з препозитивними елементами у фаховій комунікації: особливості вживання. *Інформація, комунікація, суспільство 2017*: матеріали 6-ої Міжнародної наукової конференції ІКС-2017, 18–20 травня 2017 року, Україна, Славське / НУ «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 289–290.
6. Миронюк Л., Савка Д. Терміни-інтернаціоналізми в галузі економіки: способи відтворення українською мовою. *Тиждень науки-2025. Гуманітарний факультет*: Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 14–18 квіт. 2025 р. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 299–300.
7. Олійник А. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології. Автореф. дис. канд. філолог. наук Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ. 2002. 13 с.
8. Чорновол Г. Функціональні особливості інтернаціональних термінів у системі економічної термінології. *Термінологічний вісник*. 2015. Вип. 3(2). С. 258–264.
9. Ярошевич І. Національне й інтернаціональне в українській морфологічній термінології. *Наукові записки*. Серія «Філологічна». Острого: Національний університет «Острозька академія», 2010. Вип. 14. С. 528–533.
10. Соколькова О. В. Проблема національного та запозиченого в українській термінології: матер. XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ (15–24 березня 2017 р). Вінниця: ВНТУ, 2017. С. 251–253.
11. Фенюк Л. Лексико-семантичні зміни інтернаціоналізмів військової термінології. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Серія: Германська філологія. 2024. Випуск 850-851. С. 149–155.
12. Біленко Т. Г., Катиш Т. В. Інтернаціональна лексика в українській терміносистемі інформаційних технологій та інформаційної безпеки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2026. № 77. С. 16–19.
13. Біленко Т., Катиш Т. Питання визначення інтернаціоналізму в контексті лінгвістичних досліджень. *Філологічні трактати*. 2025. № 17(1). С. 7–14.
14. Біленко Т. Г., Катиш Т. В. До проблеми визначення інтернаціоналізму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2025. № 72. С. 9–12.
15. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: Семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2000. 218 с.
16. Краснопольська Н. Запозичення в українській термінології менеджменту. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2010. № 675. С. 125–130

17. Фенюк Л. Інтернаціоналізми та інтерлексеми : різні підходи до визначення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2016. № 25. С. 152–154.
18. Акуленко В. Основні етапи інтернаціоналізації словникового складу слов'янських мов. *Слов'янське мовознавство*. 1988. С. 148–167.
19. Кочан І. Міжнародні терміноелементи в системі науково-технічних термінів. *Вісник Держ. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології»: матер. 6-ї Міжн. наук. конф. СловоСвіт 2000. 2000. № 402. С. 54–59.
20. Кочан І. Українська наукова лексика: міжнародні компоненти в термінології: навч. посіб. Київ: Знання, 2013. 294 с.

Bilenko T., Myroniuk L. Internationalisms in Ukrainian terminology of transport technologies

Summary. The article deals with international lexemes and term elements functioning in the terminology of transport technologies actively. The relevance of the research is determined by internationalization of terminological systems being a crucial trend in modern linguistic studies. Considerable attention of scholars has been paid to analysing internationalisms in terminologies of various knowledge fields including aviation, law, management, economics, marketing, computer science, military affairs, etc. However, Ukrainian transport-technology internationalisms still require comprehensive investigation.

The aim of the research is to determine the structural features of internationalisms and the ways of their penetration into the Ukrainian transport terminology system.

To achieve this aim the concept «internationalism» has been analysed, the origin and structure of internationalisms have been studied and penetration channels into Ukrainian transport terminology have been clarified. The theoretical framework rests upon foreign and domestic linguistic research devoted to studying internationalisms,

their semantic and structural features, penetration ways into different languages, adaptation processes and functioning in professional and scientific discourse. The research methodology combines continuous sampling, analysis and synthesis, descriptive, structural semantic and classification methods, thus ensuring a comprehensive examination covering linguistic features, meanings, word formation patterns and differentiation characterising the analysed lexemes. The empirical data comprise 168 internationalisms recorded in lexicographic sources and specialised publications with the most representative lexemes being considered in the article.

A considerable part belonging to transport technology terminology has been proved to consist of internationalisms, these ensuring conceptual accuracy and meeting international professional and scientific communication needs. In Ukrainian such lexical units function in transliterated or adapted forms; the majority comprising the studied terms and term elements being of Latin and Greek origin; their graphic representation and semantic assimilation having been traced. Further research prospects include expanding the internationalism-term corpus and conducting in depth studies into their formation and functioning within various branch terminological systems existing in Ukrainian.

Key words: internationalism, international term elements, lexeme, term- internationalism, terminology of transport technologies.

Дата першого надходження статті до
видання: 17.07.2026

Дата прийняття статті до друку після
рецензування: 12.08.2026

Дата публікації (оприлюднення)
статті: 01.10.2026